

DIYARBAKIR İLİNDEKİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN TEMEL SORUNLARINA İLİŞKİN BİR ALAN ARAŞTIRMASI¹

Doç. Dr. Abdurrahim EMHAN²
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ZİNCİRKİRAN³ Arş. Gör. Cenk AKSOY⁴

ÖZ

Diyarbakır, sanayi alanında uzun yıllar eğitimsizlik, terör ve genel ekonomiden kaynaklanan istikrarsızlıklar nedeniyle potansiyelini değerlendirememiş ve gelişme bakımından olması gereken düzeyin çok gerisinde kalmış bir ilimizdir. Gerek genç nüfusu ve dinamizmi ile gerekse yerüstü ve yeraltı kaynaklarının zenginliğiyle ayrıca da coğrafik olarak Ortadoğu’da yeni gelişen pazarlara yakınlığı dolayısıyla gelişmeye yönelik birçok potansiyel avantajlara sahiptir. Bu analiz çalışması, Diyarbakır iline ait güncel bir sanayi envanteri çalışmasıdır. Bu çalışmayla birlikte bölgenin mevcut durumunun güncel fotoğrafının gösterilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası ve Sanayi İl Müdürlüğü verilerine dayanılarak yaklaşık (Organize Sanayi Bölgesi hariç) 600 işletme adresine gidilmiş olup, 350 işletmeden anket toplanmıştır. Veri toplamada yaklaşık 70 soruluk bir anket kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda çeşitli istatistik metot ve test teknikleri (frekans dağılımı, ortalama, t-testi, ANOVA, regresyon, korelasyon) kullanılarak yorumlanmıştır. İstatistikî anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda Diyarbakır’daki sanayi işletmelerinin karşılaştığı; finansal yönetim sorunları, işgücünün nitelik sorunu, ulaşım ve nakliye sorunları, stok yönetim sorunları, hammadde ve malzeme sorunları ve verimlilik ölçümü sorunları gibi üretim sorunlarına ilişkin gerek yerel yönetici ve merkezi politika yapıcılarını açısından gerekse özel sektör açısından farkındalık oluşturacak tespitler ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sanayi, Sanayi Profili, Sanayi Envanteri

A FIELD RESEARCH ON THE MAIN PROBLEMS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES ON DIYARBAKİR

ABSTRACT

Diyarbakir has failed to assess the potential in the industry sector for many years because of education, terrorism and instability caused by the overall economy and is one of our provinces which has lagged far behind for the level required in terms of development. Diyarbakir has many potential advantages for development for instance; young population and dynamism, richness of surface and underground resources, geographical proximity to emerging markets in the Middle East. This research studies a recent industry inventory of Diyarbakir. With this research it’s aimed to show the date picture of the current situation in the region. Under this research, based on the data of Diyarbakir Chamber of Commerce and Industry Provincial Directorate, 600 business places visited for the survey (Except Organized Industrial Zone) and the surveys were collected from 350 of them. An approximately 70 questions survey is used for data collection. In the evaluation of collected data, statistical software called SPSS 18.0 was used. The data obtained in this study were interpreted using a variety of statistical methods (frequency distribution, mean, t-test, ANOVA, regression, correlation) and testing techniques for the purpose of research. Statistical significance level was taken as $p < 0.05$. As a result of work carried out has revealed the production issues such as financial management issues, labor quality problems, transportation and shipping issues, inventory management issues, raw materials and supplies issues, productivity measurement issues faced by industrial enterprises in Diyarbakir, to raise awareness of the need for local administrator, central policy-makers and in terms of private sector.

Key Words: Industry, Profile of Industry, Inventory of Industry

¹ İlgili çalışma Karacadağ Kalkınma Ajansı TRC2/13/DFD/0019 nolu Kasım 2013 tarihli projeden iktibas edilmiştir.

² Selahattin Eyyubi Üniversitesi, İşletme Bölümü Öğr. Üyesi, aemhan@gmail.com

³ Dicle Üniversitesi, İİBF Sağlık Yönetimi Bölümü Öğr. Üyesi, mzincirkiran@gmail.com

⁴ Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğr., cenk.aksoy@dicle.edu.tr

GİRİŞ

Diyarbakır ili, sanayi alanında uzun yıllar yaşadığı problemler ve istikrarsızlık nedeniyle kendi potansiyelini kullanamamış ve kalkınmışlık bakımından olması gereken düzeyin çok gerisinde kalmıştır. Ekonomik gelişmişlik, sanayi, istihdam, eğitim, istikrar, sosyal refah birbirini tetikleyen olgulardır. Bunlardan birinin gelişmesi diğerinin gelişmesine bağlıken, birinin gelişmesi bir diğerinin gelişmesini sağlayacaktır. Güvenlik ve istikrarın pozitiflik eşliğini geçmesiyle sanayi alanında özellikle son 5 yılda Diyarbakır ilinde dikkate değer bir hareketlilik oluşmuştur (TÜİK 2012a). Gerek genç nüfusu ve dinamizmi gerek yer üstü ve yer altı kaynaklarının zenginliği bu potansiyeli fark ettirmektedir. Aynı bölgede bulunan ve yüzölçümü itibariyle Diyarbakır ilinin yarısından az olan Gaziantep ili bu konuda iyi bir örnek olabilir. Gaziantep ili, benzer iklim ve coğrafi şartlara sahip olmasına rağmen gelişmişlik ve sanayi açısından Diyarbakır ilinden çok ileridedir. Gaziantep ili, böyle bir gelişmişlik düzeyine ulaşmayı başarabilmişse Diyarbakır ilinin de böyle bir başarıya ulaşmaması için hiçbir neden yoktur (TÜİK 2012b).

Tarihi ve kültürel anlamda zengin bir altyapıya sahip bulunan Diyarbakır ili, gerek yerel düzeyde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde gerekse uluslararası düzeyde Ortadoğu ülkeleri ile geçmişten gelen güçlü ilişkilere sahiptir. Komşu ülkelerde iyi bir imaja sahip olduğu bilinen Diyarbakır ilinde, yeni gelişen pazarlara yönelik yeni sanayi alanları oluşma potansiyeli mevcuttur. Diyarbakır ilindeki işletmelere yapılan Profil Anketine göre firmaların sadece % 13,6'sı ihracat yapmaktadır (KKA 2013a).

Diyarbakır ili önemli tarım arazilerine sahiptir. GAP ile birlikte sulu tarımın getireceği verimlilik ve ürün çeşitleri dikkate alındığında Diyarbakır ilinde tarıma dayalı sanayinin gelişeceğinin ipuçları görülebilmektedir. Bu konuda GAP Eylem Planı ile yapılacak müdahalelerin öncelikli hedefleri istihdamın artırılması, yüksek katma değerli üretim biçimlerinin yaygınlaştırılması, üretimde çeşitliliğin sağlanması, ulusal ve uluslararası pazarlara entegrasyon sürecinin kolaylaştırılması, bölge ürün ve hizmetleri için olumlu bir marka imajının oluşturulması ve bölgenin potansiyelleri doğrultusunda özellikle tarımsal sanayinin ve turizmin geliştirilmesinin desteklenmesi şeklinde açıklanmıştır (GAP BKİ, 2010).

Şimdiden bu alanda öne çıkmış sektörler mevcuttur. Yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği gibi Diyarbakır ili pamuk yağı alanında Türkiye içinde önemli bir paya sahiptir. Sulama imkânlarına ulaşılması ile bu ilde pamuk ekiminin artması ve bu alanda yağ sanayisinin daha da gelişeceği tahmin edilebilir. Buğday üretimi ilde önemli bir yere sahiptir. Fakat buna bağlı olarak, un sanayisi dışında başka sanayiler oluşmamıştır. Bu yönde makarna, paket un, bisküvi, kek gibi alanlarda bir sanayi oluşma potansiyeli vardır. Özellikle komşu ülkelere yönelik bu yönde bir pazar potansiyeli mevcuttur. Ayrıca tarımın gelişmesi ile zirai makinalara olan ihtiyacın artması, buna paralel olarak makina sanayisi ve yan sanayinin de gelişmesi tahmin edilebilir. Böylelikle verimli tarımın azaltacağı istihdamı buralara kaydırmak mümkün olabilir (Başbağ ve Ekinci, 2010a).

Tekstil sektöründe de yine pamuğa dayalı tekstil sanayisi Diyarbakır ilinde öne çıkmıştır. Fakat bu sektör daha çok çırçır işletmeleri düzeyinde kalmıştır. Sonraki aşamalar olan iplik, boyama, konfeksiyon alanları yeterince gelişmemiş olup entegre bir yapı kazanamamıştır. Bu yüzden Diyarbakır ilinde entegre yapının oluşturulması için eksik olan üretim zincirlerinin bölgeye getirilmesinin teşvik edilmesi önemlidir. Ayrıca bölgenin en büyük problemi olan işsizlik emek yoğun bir sektör olan tekstil sektörünün geliştirilmesi ile azaltılabilir. Bu bakımdan da tekstil sektörü içinde en fazla emek yoğun alan olan, konfeksiyon ve diğer hazır giyim sanayisinin Diyarbakır ilindeki istihdam ihtiyacı ile örtüştüğü söylenebilir. Ayrıca

özellikle ilin sanayisinin gelişmesinde motor etkisi yapacak büyük işletmelerin buraya gelmesi teşvik edilmelidir (Başbağ ve Ekinci, 2010b).

Mermer ocakçılığı ile taş ve mermer işlemeciliği sektörleri Diyarbakır ilinde işletme sayısı, istihdam edilen kişi sayısı, ihracattaki payı ve katma değeri bakımından önemli bir yere sahiptir (TUİK 2012c). Diyarbakır'ın gerçek mermer rezervini tespit ederek, bu sektörün geleceğine ışık tutmak, bu işletmelerin sürdürülebilirliğini incelemek önemlidir. Diyarbakır ilinin ihracatının yarısından fazlasını oluşturan blok mermer imalatı aslında katma değeri düşük bir üretim şeklidir. Bu konuda KOBİ'lerin kapasitelerini arttırıcı faaliyetlerde bulunup bu kaynağı katma değeri daha yüksek bir şekilde pazarlamak ve buna göre altyapı oluşturmak gerekmektedir. Ayrıca il genelinde çok miktarda bulunan bazalt taşının yararlanılacağı alanlar ve yararlanma yöntemleri üzerine yapılacak araştırmalar çok faydalı olacaktır (KKA 2013b).

Diyarbakır ilinde genç nüfus oranı yüksektir. Sanayinin geliştirilmesine yönelik politikalara paralel olarak, bu genç nüfusa sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda nitelik kazandırılması için gerekli eğitim çalışmalarına destek verilmesi çok önemlidir. Ayrıca yine bilgi birikimini arttırmak, katma değeri yüksek ürünlere yönelmek, yeni yöntemler ve ürünler geliştirerek rekabet gücünü arttırmak, maliyetleri azaltmak için üniversite ve sanayi işbirliği çalışmalarına destek verilmelidir. Ulusal Kalkınma Planlarında da değinildiği gibi sermaye birleşimi ve sermayenin doğru yönlendirilmesi, teknoloji yoğun üretim ve girişimciliği desteklenmesi için kuluçka merkezi, teknopark gibi uygulamalar desteklenmelidir (TUİK 2012a).

Sanayi altyapısının iyileştirilmesi ivedilikle ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Burada öncelikli olarak işletmelerin en önemli ihtiyacı olan, elektrik altyapısının iyileştirilmesi ve doğalgaz altyapısının kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Konvansiyonel enerji kaynaklarının yakın gelecekte tükenecek olması nedeniyle gelişmiş ülkelerde yenilenebilir enerji konusunda ciddi yatırımlar yapılmaktadır. Bu kapsamda öne çıkan alanlardan birisi de Diyarbakır ilinde çok yüksek bir potansiyele sahip olan güneş enerjisidir. Bu alandaki teknoloji gelişmeye devam etmektedir. İspanya ve Almanya'da özellikle bu alanda devlet teşvikleri ile yatırımlar cazip hale getirildikten sonra, bu sektörde yatırımlar ciddi oranda hız kazanmıştır. Birkaç yıl içinde bu ülkeler güneş enerjisinden elektrik üretmenin yanında, güneş enerjisi teknolojisi üretir hale gelmiştir. Diyarbakır ili, coğrafi konumu nedeniyle güneşlenme süresi ve ışınım şiddeti ile dünyada güneş enerjisi potansiyeli en iyi bölgeler arasında bulunmaktadır. Yasal düzenlemeler ve teşvik mekanizmaları ile Diyarbakır ilinde güneş santrallerinin kurulması gündeme gelecektir. Bu alanda yapılacak yatırımların önünün açılması, bu yönde ilde bulunan üniversite ile beraber teknoloji geliştirme çalışmalarının desteklenmesi uzun vadede teknolojiyi yakalamak açısından çok önemlidir (Deniz, 2010).

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın evreni ve örneklemini, veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan testler belirtilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemini

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası ve Diyarbakır Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü'nün adres verilerine dayanarak Diyarbakır merkez ve ilçelerinde faaliyet gösteren üretim işletmelerine birebir anket dağıtılmıştır. Bu çalışmada, Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesinde faaliyette bulunan işletmeler hariç tutulmuştur. Araştırma kapsamında, yaklaşık 600 adres ziyaret edilmiş olup, analizler için toplamda 350 anket kullanılmıştır. Bu araştırmanın saha çalışması 26 Ağustos–16 Eylül 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir

olup, araştırma kantitatif araştırma yöntemlerinden yüz yüze anket tekniğiyle gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, demografik bilgiler dışında, işletmelerin insan kaynakları, üretim kapasitesi, pazar durumu ve karşılaşması muhtemel sorunların bulunduğu 69 soruluk bir anketten yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde frekans, parametrik fark testleri (t-testi, ANOVA), korelasyon ve regresyon testleri kullanılmıştır. İstatistikî anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bazı Değişkenlerle İlgili Olarak Fark / İlişki Test Sonuçları ve Yorumları

Nitelikli eleman sıkıntısı çeken 228 işletme kendi faaliyet alanı ile ilgili usta veya kalfa ihtiyacı bildirmişlerdir. Nitelikli eleman sorunu sektörlerimize göre değişkenlik arz etmekle beraber, ilgili sektörde usta ve kalfa ihtiyacı duyulmaktadır. Duyulan bu ihtiyacın temel sebebi bölgesel olarak iş gücünün göreceli olarak ucuz olması ve bu durumdan usta ve kalfa ücretlerinin de etkilenmesi olarak düşünülebilir. Ücreti az bulan nitelikli elemanlar yüksek geliri daha uygun bir iş bulduğunda buradan ayrılmakta, hatta başka şehirlere taşınmaktadır.

Hukuki yapıya göre kıyaslama yapıldığında, en fazla hammadde ve malzeme sorunu yaşayan işletmeler anonim şirketlerdir (F: 4.36, $p < 0.05$).

Araştırma kapsamındaki anonim şirketler göreceli olarak daha fazla üretim yaptıkları için diğer işletmelere göre daha fazla hammadde ve malzeme sorunları yaşadığı düşünülmektedir.

Kuruluş yıllarına göre kıyaslama yapıldığında, en az verimlilik sorunları, üretim planlama ve yedek parça sorunları yaşayan işletmeler 1980'li yıllarda kurulan işletmelerdir (F: 2.56, $p < 0.05$; F: 2.01, $p < 0.05$; F: 2.38; $p < 0.05$).

Kuruluş tarihi eski olan işletmelerin kurumsal yapılarının yeni şirketlere göre daha sağlam olmalarına bağlanabilir.

Sektörlere göre kıyaslama yapıldığında en fazla stok yönetim sorunları yaşayan sektör tekstil sektörüdür (F: 2.62, $p < 0.05$).

Araştırma kapsamında 41 adet çırçır fabrikasının varlığını göz önüne aldığımızda ham pamuğun işlenmesi esnasında depolama ve stok problemlerinin olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Ayrıca pamuk işleme zamanı genellikle Ekim ve Kasım aylarına denk gelmesinden dolayı doğal olarak, yağmurlu havalardan kaynaklanan çeşitli sorunlarla da karşılaşmaktadır.

Finansal yapıya göre kıyaslama yapıldığında 50.000-250.000 TL sermayeye sahip olan işletmelerin, en fazla finansal yönetim sorun yaşayan işletmeler olduğu görülmüştür (F: 2.91, $p < 0.05$).

Sermayesi az olan bu işletmelerin finansal sorunlar yaşaması bir ölçek sorunu olup, işletmelerin optimum büyüklükte olmamalarına bağlanabilir.

Yıllık ciroya göre kıyaslama yapıldığında cirosu 500.000-1.000.000 TL cirosu olan işletmelerin bu rakamdan daha düşük veya daha yüksek cirosu olan işletmelere göre daha az genel yönetim, finansal yönetim, üretim planlama, ulaşım ve nakliye sorunları yaşadığı tespit edilmiştir (F: 3.12, $p < 0.05$; F: 2.44, $p < 0.05$; F: 3.03; $p < 0.05$; F: 3.38, $p < 0.05$).

Cirosu 500.000-1.000.000 TL olan işletmelerin, daha az genel yönetim, finansal yönetim, üretim planlama, ulaşım ve nakliye sorunları yaşamasında bu sınıftaki işletmelerin Diyarbakır

ölçeğine uygun olmaları ve optimum bir ciro büyüklüğüne sahip olmaları etkili unsurlar olduğu düşünülebilir.

Bünyesinde mühendis ve tekniker çalıştıran işletmelerin bu meslek gruplarını çalıştırmayan işletmelere göre daha az ulaşım ve nakliye sorunları, üretim planlama, stok yönetim sorunları yaşadığı tespit edilmiştir (t: 2.96, p<0.05; t: 5.87, p<0.001; t: 7.96; p<0.001).

Özellikle üretim planlama, stok yönetim sorunlarının varlığı direkt olarak işletmenin üretimiyle ilgili olması nedeniyle, alanında eğitilmiş kişileri bünyesinde istihdam eden işletmelerin bu sorunları daha az yaşaması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Teşvik yasalarından en fazla memnun olan sektör mobilya ve marangoz sektörüdür (F:2.237, P<0.05).

Bu tür işletmeler sayısal olarak daha fazla işgören çalıştırdıkları için, vergi, stopaj ve özellikle sigorta prim indirimlerinden daha fazla yararlanmaları ile ilgili olabilir.

Teşvik belgesi alan işletmelerin yeni yatırım yapması arasında anlamlı bir ilişki vardır (r=163, p<0.001).

Teşvik belgesi alan işletmelerin diğer işletmelere göre yatırım yapması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca teşvik yasalarının yatırımcıyı belli yükümlülükler altına aldığı için, teşvik belgesi alan işletmelerin yeni yatırımlar yapması sıhhatli bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Bazı İşletme Sorunlarına İlişkin Korelasyon Analizi

Tablo 1: Bazı İşletme Sorunlarına İlişkin Korelasyon Analizi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Genel Yönetim Sorunları	1										
2.Finansal Yönetim Sorunları	,095	1									
3.Teknolojik Yetersizlik	,156**	,207**	1								
4.Yedek Parça Sıkıntısı	,226**	,135*	,205**	1							
5.İşgücü Nitelik Sorunu	,312**	,113*	,275**	,412**	1						
6.Ulaşım ve Nakliye Sorunları	,278**	-,04	,128*	,267**	,398**	1					
7.Üretim Planlama Sorunları	,340**	0,097	,160**	,284**	,403**	,523**	1				
8.Stok Yönetim Sorunları	,269**	0,104	,167**	,141**	,267**	,403**	,532**	1			
9.Hammadde Tedarik Sorunları	,179**	0,091	,213**	,359**	,300**	,422**	,495**	,379**	1		
10.Verimlilik Ölçümü Sorunları	,260**	0,017	,212**	,223**	,389**	,266**	,456**	,365**	,342**	1	
11.Pazarlama Sorunları	,231**	,179**	,224**	,130*	,262**	,263**	,376**	,348**	,384**	,362**	1

**P< 0.001 / *P< 0.05

Tablo 61’ de görüldüğü üzere, **üretim sorunlarının**, genel yönetim, iş gücünün niteliği, stok yönetimi, hammadde tedariki, verimlilik ölçümü ve pazarlama sorunları ile yüksek korelasyon içindedir ($p<0.01$).

Üretim Sorunlarına İlişkin Regresyon Analizi

Üretim yapan bu işletmelerin, üretime ilişkin sorunlarını tespit etmek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Tablo 62’de görüldüğü gibi (üretim sorunları), finansal yönetim sorunları, işgücünün nitelik sorunu, ulaşım ve nakliye sorunları, stok yönetim sorunları, hammadde ve malzeme sorunları ve verimlilik ölçümü sorunları değişkenleri toplam varyansın %46’sını açıklamaktadır.

Tablo 2: Üretim Sorunlarına İlişkin Regresyon Analizi

Bağımlı Değişken	R ²	Bağımsız Değişken	B	β	t	p	VIF
Üretim Sorunları	0.46	Finansal Yönetim Sorunları	0,07	0,08	1,99	0,48	1,09
		İşgücünün Nitelik Sorunu	0,12	0,14	3,03	0,03	1,33
		Ulaşım ve Nakliye Sorunları	0,19	0,22	4,72	000	1,4
		Stok Yönetim Sorunları	0,28	0,28	6,21	000	1,31
		Hammadde ve Malzeme Sorunları	0,17	0,20	4,24	000	1,37
		Verimlilik Ölçümü Sorunları	0,14	0,15	3,18	0,02	1,34
		Teknolojik Yetersizlik	-0,06	-0,07	-1,66	0,97	1,16

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma ile Diyarbakır iline ait (Organize Sanayi Bölgesi hariç) güncel bir sanayi envanteri çalışması yapılmıştır. Çalışmadaki verilerin çoğu güncel rakamlardan oluşmaktadır. Bu çalışmayla birlikte konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalardan daha kapsamlı bir saha envanter çalışması yapılarak, bölgenin mevcut durumunun daha iyi gösterilmesi amaçlanmıştır.

Elde edilen veriler ışığında sektörde faaliyet gösteren aktörlere ve diğer kurumlara aşağıdaki şu önerilerde bulunulabilir:

1. Çalışanların eğitim durumlarına bakıldığında çalışan personelin yarısına yakınının okuryazar olması bölge itibarıyla insan kaynağının niteliği hakkında önemli bir gösterge olduğu görülmektedir. Çeşitli seminer ve konferanslarla işletme sahiplerine konunun hassasiyeti anlatılarak insan kaynağının girdi/maliyet unsuru görülmesi yerine değer meydana getiren varlıklar olduğu vurgulanmalıdır.
2. Belirli sertifika ve diploma ya sahip kalifiye elemanların bölge dışına çıkmamasını teşvik etmek amacıyla devlet tarafından finansal desteklemede bulunulmalıdır.
3. Faaliyet gösteren birçok işletme yeni kurulmuş ya da birkaç yıllık geçmişe sahip olduğundan kurumsallaşma problemleri yaşamakta, yeni kurulmuş bu işletmelere karşılıksız danışmanlık hizmetleri sunulması gerekmektedir. Ayrıca belirli resmi prosedürlere uyulması konusunda işletmelere zorunluluk getirilerek, en azından organizasyon şeması gibi kurumsallaşmayı teşvik eden belgeler istenmesi etkili çözümler arasında sayılabilir.
4. Bünyesinde mühendis ve tekniker çalıştıran işletmelerin bu meslek gruplarını çalıştırmayan işletmelere göre daha az ulaşım ve nakliye sorunları, üretim planlama, stok yönetim sorunları

yaşadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda sektörde faaliyet gösteren işletmelerin bu gerçeği bir kez daha görüp, mühendis istihdamına daha çok ilgi göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca yukarıda bahsedildiği gibi bölgenin önemli sektörlerinden olan tekstil sektörünün çok kısa sürede eğitilmiş ve yetkin çalışanlar ile desteklenmesi önerilmektedir.

5. Ciro su 500.000-1.000.000 TL olan işletmelerin, daha az genel yönetim, finansal yönetim, üretim planlama, ulaşım ve nakliye sorunları yaşamasında bu sınıftaki işletmelerin Diyarbakır ölçeğine uygun olmaları ve optimum bir ciro büyüklüğüne sahip olmaları etkili unsurlar olduğu düşünülebilir. Ayrıca işletmelerin optimum büyüklükte kurulmaları için, ekonomik (talep tahmini, kapasite ve kuruluş yeri vb.) etütler yapılırken teknik destek almaları için müteşebbislerin teşvik edilmesi, bu konuda başarılı olmuş işletmelerin başarıları örnek olarak verilmelidir.

6. Personele uygulanan teşvik sistemini yaklaşık %60 işletmede (pirim, ikramiye ve diğer ek ödemeler) olmadığı göz önüne alındığında, çalışanlarını parasal anlamda motive edilmeleri önem arz etmektedir.

7. İşletmelerin çoğunluğunun (%75) müşteri memnuniyeti anketleri uygulamadığı ortaya çıkmıştır. Günümüzde önemli bir olgu olmasın rağmen memnuniyet anketi uygulamalarının olmaması konunun girişimciler düzeyinde yeterince bilinmediği ya da önemi algılanmadığı sonucunu göstermektedir.

8. Araştırma kapsamına alınan işletmelerin sadece 11 tanesinin (%3) yerel yönetimlerden bir beklentisinin olmadığını beyan etmiş olup, kalan işletmelerin altyapı, çevre koruma, kentleşme sorunu, ulaşım sorunu ve atık değerlendirme hususunda taleplerinin olduğu tespit edilmiştir. Yerel aktörlerin çalışanların bu isteklerini dikkate almaları ve yeni girişimciler için daha cazip bir yatırım ortamı oluşturmaları önem arz etmektedir.

9. Elde edilen verilerden, işletmelerin üniversitelerin bilgi ve tecrübelerinden yeterince yararlanmadıkları tespit edilmiştir. Bu konuda hem işletme sahiplerinin hem de üniversite öğretim elemanlarının beraber çalışmalarının teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca üniversite-sanayi işbirliğine katkıda bulunan öğretim elemanlarına akademik bir getirisinin olması en önemli teşvik unsurlarından sayılabilir.

Son olarak Diyarbakır ilindeki sanayi işletmelerinin karşılaştığı; finansal yönetim sorunları, işgücünün nitelik sorunu, ulaşım ve nakliye sorunları, stok yönetim sorunları, hammadde ve malzeme sorunları ve verimlilik ölçümü sorunları gibi üretim sorunlarına ilişkin daha kapsamlı çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Başbağ, S. ve Ekinci, R. (2010a). Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinde Pamuk Sektörü Envanterinin Hazırlanması (TRC2-10-DFD-45) Sonuç Raporu.

Başbağ, S. ve Ekinci, R. (2010b). Diyarbakır ve Şanlıurfa İllerinde Pamuk ve Pamuğa Dayalı Sanayinin Durumu ve Gelişimi, Uluslar Arası Katılımlı Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Sempozyumu ve Mermercilik Şurası (UDUSİS 2010), 24-26 Mayıs 2010, Diyarbakır, S: 247-251.

Deniz, H. (2010). "Diyarbakır İli Sanayi Raporu", Diyarbakır, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.

GAP BKİ. (2010). "GAP Bölgesinde Tarımda Yatırım Fırsatları Rehberi", Şanlıurfa.

KKA. (2013a). "TRC2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı Mevcut Durum Raporu 1.Taslağı", Diyarbakır, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.

KKK. (2013b). "İstatistiklerle Şanlıurfa-Diyarbakır 2013", Diyarbakır, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.

KKK. (2013c). "Diyarbakır İli Sanayi Profiline Oluşturulması", Diyarbakır, Karacadağ Kalkınma Ajansı Yayını.

TÜİK. (2012a). "İstihdam, İşsizlik ve Ücret", Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 07.01.2013.

TÜİK. (2012b). "Nüfus ve Demografi", Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 02.05.2013.

TÜİK. (2012c). "Dış Ticaret İstatistikleri" Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do?metod=search&araType=vt>, 05.04.2013.